

Rättsväsendet (sid 44)

- 4) Rättsäkerhet
- 3) Majoriteten styr
- 2) Folket styr
- 1) Frihet

- 1) Lika inlägen
- 2) Prövas i domstol
- 3) Tvivel = friklar
- 4) Försvara
- 5) Överklaga
- 6) Staten griper och dömer.

Demokratins kärnteknik (sid 43)

MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER (sid 58-62)

- 1) Alla människor har lika värde och rättigheter
 - 2) Åsikts och yttrande frihet
 - 3) Rätt till frihet och rättssäkerhet
 - 4) Religionsfrihet
 - 5) Politiska rättigheter
 - ekonomiska
 - kulturella
 - sociala
- } rättigheter.

så att ett antal länder blivit mindre demokratiska och vissa länder utvecklats till diktaturer. Thailand är ett exempel på ett demokratiskt land som på senare år utvecklats till att mer och mer likna en militärdiktatur. Men också i stabila demokratier som Sverige måste vi ständigt försvara och utveckla demokratin.

Varför är det så
att många länder
gärna kallar sig
för demokratiska
även om de inte
alls är det?

Demokratis kännetecken

Demokrati handlar om hur samhället ska styras, men också om vilka friheter och rättigheter vi har som människor. FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna är en av grundpelarna i demokratin. I nästa kapitel kommer vi att lära oss mer om de mänskliga rättigheterna och varför de är så viktiga.

Demokrati utgår från att alla människor har lika värde och rättigheter. Alla människor ska ha möjlighet att påverka politiska beslut. Vad krävs då för att ett land ska vara demokratiskt?

Frihet: Det ska finnas frihet för alla att tycka och tänka som man vill, och möjlighet att föra fram sina åsikter på olika sätt genom yttrande- och tryckfrihet.

Folket styr: I en demokrati ska det finnas allmän och lika rösträtt. Det betyder att alla vuxna medborgare har rätt att rösta och att alla har en röst var. Det måste också finnas olika partier att välja mellan. Ingen ska kunna påverka eller få veta vad någon röstar på och valen ska ske regelbundet. Vem som helst har rätt att starta ett parti och ställa upp i val.

Majoriteten bestämmer:

Majoritetsprincipen gäller när beslut ska fattas. Det betyder att det förslag som får flest röster vinner. Men det är viktigt att komma ihåg att majoriteten inte kan besluta vad som helst. Besluten måste ta hänsyn till alla människors fri- och rättigheter.

Rättssäkerhet: Alla ska vara lika inför lagen och ingen ska straffas utan en rättvis prövning i domstol.

Här vid Miljöpartiets kongress 2017 fattas beslut på demokratisk väg, dvs. majoritetsprincipen gäller.

Men demokrati innebär inte bara rättigheter och friheter. Alla människor har skyldigheter mot och ansvar för det demokratiska samhället. Det är viktigt att vi lyssnar på varandra och respekterar olikheter och olika åsikter. Ingen människa får använda en rättighet som ursäkt för att inkräkta mot någon annans fri- och rättigheter. Det är till exempel inte tillåtet att sprida rasistiska åsikter mot en speciell folkgrupp. Detta kallas hets mot folkgrupp och är ett så kallat hatbrott.

Rättssamhället

En viktig del i ett demokratiskt samhälle är lag och rätt. Vårt rättssystem ska se till att det är ordning i samhället och att medborgarna känner sig trygga. Sverige är ett rättssamhälle där demokratiskt fattade lagar talar om vad som är förbjudet. Lagarna ska fattas på demokratisk väg, av riksdagen.

Lagarna skyddar våra fri- och rättigheter, men talar också om vad vi inte får göra. Om vi bryter mot lagen begår vi ett brott och kan också straffas för det. Inget brott utan lag – det är enbart lagen som gäller. Det innebär att om lagen inte säger att en handling är brottslig så är handlingen tillåten. Rättssamhällets huvudprinciper är:

- Likhet inför lagen. Det ska inte spela någon roll om man är ung eller gammal, rik eller fattig.
- Ingen människa är skyldig till ett brott förrän saken har prövats i domstol och domstolen har kommit fram till att personen är skyldig.
- Om det finns tvivel om en människa är skyldig, ska domstolen hellre fria än fälla.
- Alla har rätt att försvara sig i domstol, på egen hand eller med hjälp av en försvarsadvokat.
- En person som anser sig felaktigt eller oskyldigt dömd ska ha möjlighet att överklaga sin dom.
- Ingen enskild människa får straffa en annan människa för ett brott. Staten har genom polis och domstolar ensamrätt på att gripa och döma dem som gjort sig skyldiga till brott.

Om vi tittar på det svenska rättssystemet så kan vi se att det har problem och utmaningar. Hot och våld mot vittnen och brottsoffer, mot åklagare, domare och advokater har blivit vanligare. Om människor inte vågar anmäla brott eller vittna i domstol fungerar inte systemet.

Utbildning är en mänsklig rättighet. Bilden visar en privat skola i Lagos, Nigeria där barn från välbeställda familjer får en bra utbildning. I andra delar av landet får många barn dålig eller ingen utbildning alls.

Olika typer av rättigheter

Deklarationen om de mänskliga rättigheterna ger varje människa olika typer av rättigheter. Det rör sig dels om politiska rättigheter, men det finns också ekonomiska, kulturella och sociala rättigheter.

De politiska rättigheterna handlar om att alla människor ska kunna vara med och påverka samhället, och om att människor själva ska få bestämma över sina egna liv. Bland de politiska rättigheterna hittar vi bland annat följande:

Alla människor har lika värde och rättigheter - Grundtanken är att alla människor har lika värde och rättigheter oavsett kön, hudfärg, etniskt ursprung, funktionshinder, sexuell läggning, åsikt och religion.

Åsikts- och yttrandefrihet - Alla människor har rätt att säga och skriva vad de vill utan att bli straffade för det. För att en demokrati ska fungera måste alla medborgare ha rätt att föra fram sina åsikter. Yttrandefrihet och tryckfrihet tillhör våra grundläggande demokratiska rättigheter. De begränsningar som finns handlar om att vi inte får kränka andra människor. Det är till exempel ett brott att förtala eller hota andra människor eller hela folkgrupper.

Rätt till frihet och rättssäkerhet - Alla människor ska vara lika inför lagen och ingen får dömas utan rättegång. Den som misstänks för ett brott har rätt till en försvarare och det måste finnas bevis och vittnen

På vilket sätt
är de mänskliga
rättigheterna
viktiga för dig i
din vardag?

för att någon ska kunna fällas. Ett demokratiskt samhälle måste med andra ord ha ett fungerande rättssystem med polis, domstolar och en organisation för att verkställa domar.

Religionsfrihet – Alla människor har rätt att utöva sin religion. Denna rätt innefattar frihet att byta religion eller tro och att utöva sin religion genom undervisning, gudstjänst och iakttagande av religiösa sedvänjor.

Det är ofta dessa **politiska rättigheter** som diskuteras och ges utrymme i media. Men de mänskliga rättigheterna innehåller också **ekonomiska, kulturella och sociala rättigheter**. Dessa rättigheter är annorlunda och kan vara svåra att leva upp till för fattiga länder. Ett exempel på ekonomiska rättigheter är: ”*Var och en har rätt till en levnadsstandard tillräcklig för den egna och familjens hälsa och välbefinnande*”. Detta innefattar mat, kläder, bostad, hälsovård, sociala tjänster och trygghet vid till exempel arbetslöshet, sjukdom och ålderdom.

Rätten till utbildning för barn och ungdomar är ett annat exempel. Dessa rättigheter kräver ekonomiska resurser och många fattiga länder har svårt att garantera undervisning, sjukvård och en tillräcklig levnadsstandard till sina medborgare. Ofta betraktas de sociala och ekonomiska rättigheterna mer som målsättningar än som absoluta rättigheter.

Tycker du att
vissa rättig-
heter är vikti-
gare än andra?
Vilka i så fall?

FN-deklarationen om de mänskliga rättigheterna har legat till grund för ett flertal andra konventioner som undertecknats av de flesta länder i världen. Sverige har bland annat anslutit sig till **Europakonventionen**. Konventionen bygger på FN:s deklaration för de mänskliga rättigheterna och har i princip samma innehåll, men gäller som bindande lagar i de länder som skrivit under den.

De mänskliga rättigheterna är demokratis grund

Mänskliga rättigheter och demokrati hör ihop. De mänskliga rättigheterna är demokratis grund och måste respekteras för att demokratin ska fungera. Samtidigt gäller också det omvända förhållandet. Det krävs en fungerande demokrati för att de mänskliga rättigheterna ska bli respekterade. Men även en demokrati som Sverige kan kränka de mänskliga rättigheterna.

I de svenska grundlagarna ingår stora delar av FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och Europakonventionen i sin helhet.